

Εισαγωγή στην Αγροτική Πολιτική (ECO465)

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Τι είναι η «Πολιτική» της Αγροτικής Πολιτικής;

- a set of ideas or a plan for action followed by a business, a government, a political party, or a group of people (Cambridge Dictionary)
- ένα σύνολο ιδεών ή ένα σχέδιο δράσης που ακολουθείται από μια επιχείρηση, μια κυβέρνηση, ένα πολιτικό κόμμα ή μια ομάδα ανθρώπων

Τι είναι η «Αγροτική» της Αγροτικής Πολιτικής;

- Με τον όρο αγροτική εννοούμε μια ολοκληρωμένη δραστηριότητα που περιλαμβάνει:
 - Παραγωγή προϊόντων αγροδιατροφής
 - Εμπορία (αποθήκευση, διακίνηση, πώληση)
 - Κατανάλωση προϊόντων
- Προσοχή:
 - τα αγροτικά προϊόντα (φυτικής ή ζωικής προέλευσης) δεν είναι πάντα προϊόντα διατροφής.
Παράδειγμα: Καλαμπόκι για παραγωγή βιοκαυσίμων

Τι είναι «Αγροτική Πολιτική»;

- ένα σύνολο ιδεών (κατευθυντήριες γραμμές) που ακολουθεί μια κυβέρνηση για να επηρεάσει τη παραγωγή, εμπορία και κατανάλωση προϊόντων αγροδιατροφής και τις συνθήκες στις οποίες ζουν οι άνθρωποι της υπαίθρου
- Το τελευταίο προέρχεται από το γεγονός ότι η αγροτική παραγωγή είναι η κυρίαρχη οικονομική δραστηριότητα της συντριπτικής πλειοψηφίας των περιοχών της υπαίθρου
- Αγροτική Πολιτική ή Πολιτική της Υπαίθρου
 - Agricultural or Rural Policy?

Αγροτικό πρόγραμμα (Στρατηγικό Σχέδιο, Πρόγραμμα Δράσης) και εργαλεία πολιτικής

- Αγροτικό πρόγραμμα: Το σύνολο των κανόνων και των εργαλείων που χρησιμοποιούνται για να υλοποιηθεί μια πολιτική
- Εργαλείο πολιτικής: το οικονομικό ή θεσμικό εργαλείο, οι μεταβλητές και οι παράμετροι που καθορίζουν την υλοποίησή του

Παράδειγμα (1)

Αγροτική Πολιτική (ανάμεσα στις προτεραιότητες και τις κατευθυντήριες γραμμές) είναι και η **ηλικιακή ανανέωση της γεωργίας**

Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) της Ελλάδος 2023-2027

Εργαλείο: Εγκατάσταση νέων γεωργών (Setting up of young farmers and new farmers and rural business start-up) (εργαλείο: επιδότηση; μεταβλητές και παράμετροι: ηλικία, εκπαίδευση;

Παράδειγμα (2)

Η Ελληνική Αγροτική Πολιτική – προσανατολισμός και κατευθυντήριες γραμμές

- Ο συνολικός προσανατολισμός και οι κατευθυντήριες γραμμές της Ελληνικής αγροτικής πολιτικής αποτυπώνονται στη «Δήλωση Στρατηγικής» του Στρατηγικού Σχεδίου για την ΚΑΠ 2023-2027 και είναι:
 - Προσανατολισμός: η στροφή σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο για την Ελληνική Γεωργία αλλά και το σύνολο του αγροδιατροφικού τομέα της Χώρας, στην κατεύθυνση επανακαθορισμού του μίγματος πολιτικών και μέτρων για τη διασφάλιση της μεσο - μακροπρόθεσμης οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής του βιωσιμότητας.

Παράδειγμα (3)

Η Ελληνική Αγροτική Πολιτική – προσανατολισμός και κατευθυντήριες γραμμές

- Οι κατευθυντήριες γραμμές είναι:
 - Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας και των νέων τεχνολογιών, διασφαλίζοντας παράλληλα ένα δίκαιο γεωργικό εισόδημα στον παραγωγό,
 - Η προσαρμογή στις απαιτήσεις – προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής με μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της Γεωργίας, παρέχοντας παράλληλα στον καταναλωτή ασφαλή και υγιεινά τρόφιμα και
 - Η βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, με έμφαση στην ηλικιακή αναζωογόνησή τους με την προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας

Παράδειγμα (4)

Στρατηγικός Σχεδιασμός

- Γιατί ένα Στρατηγικό Σχέδιο (ή Σχέδιο Δράσης – Action Plan);
 - Για να είμαστε σίγουροι ότι τα μέτρα που προτείνουμε (υιοθετούμε;) εναρμονίζονται, σε ένα ψηλότερο επίπεδο, με τον συνολικό προσανατολισμό της πολιτικής, στη περίπτωση της Ελλάδας με τη στροφή σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο
 - Για να αποφύγουμε αντιθέσεις και συγκρούσεις ανάμεσα σε μέτρα και να μεγιστοποιήσουμε τις συνέργειες των μέτρων μεταξύ τους αλλά και τις συνέργειες του συνόλου των μέτρων με άλλες πολιτικές
 - Συντονισμός των χωρικών στοχεύσεων και συνεργειών
 - Για να μπορούμε να παρακολουθούμε, να ελέγχουμε και να αποτιμούμε τη συνολική δράση και επίπτωση της πολιτικής στην αγροτική οικονομία και στις περιοχές της υπαίθρου

Παράδειγμα (5)

Το μέτρο της εγκατάστασης νέων γεωργών

- Στήριξη των νέων γεωργών για τη δημιουργία βιώσιμων και ανταγωνιστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων (2 στόχους μαζί)
 - «Η αύξηση του αριθμού των γεωργών ηλικίας μικρότερης των σαράντα ετών εξυπηρετεί ένα διττό στόχο που είναι η δημογραφική ανανέωση αλλά και η πληθυσμιακή αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών και ιδιαίτερα εκείνων που παρουσιάζουν τα εντονότερα προβλήματα (ορεινές, αραιοκατοικημένες)». (από το στρατηγικό σχέδιο)
 - Εργαλείο: Επιδότηση κεφαλαίου με τη μορφή εφάπαξ πριμ της πρώτης εγκατάστασης
 - Μεταβλητές και παράμετροι: Ηλικία έως και 40 ετών (πριν την ημερομηνία των 41ων γενεθλίων), είναι αρχηγός γεωργικής εκμετάλλευσης (είναι κάτοχος αγροτικής εκμετάλλευσης και είναι νομικά και οικονομικά υπεύθυνος για την κανονική λειτουργία της), Εκπαιδευτικά προσόντα: κατ' ελάχιστο, επίπεδο γνώσεων 4 (Επαγγελματική Σχολή ή Λύκειο), Επαγγελματικά προσόντα /δεξιότητες/ικανότητες: Εάν δεν καλύπτονται τα ελάχιστα εκπαιδευτικά προσόντα οι υποψήφιοι δικαιούχοι πρέπει να ασκούν το επάγγελμα του αγρεργάτη με πλήρη απασχόληση επί τρία έτη
 - Να καταθέσουν επιχειρηματικό Σχέδιο το οποίο πρέπει να περιγράφει την αρχική κατάσταση της εκμετάλλευσης, τους στόχους για την ανάπτυξη της και τις σχετικές ενέργειες.
 - Στα κριτήρια βαθμολόγησης θα περιλαμβάνονται παράμετροι όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο, η βιολογική παραγωγή, η συμμετοχή σε οργάνωση παραγωγών, η σύναψη συμβολαίων για τη διάθεση της παραγωγής, η συμμετοχή σε εργαλείο διαχείρισης κινδύνου, η περιοχή εγκατάστασης της γεωργικής εκμετάλλευσης με βάση τα χωρικά της χαρακτηριστικά (βλ. ενδεικτικά ορεινότητα, νησιωτικός χαρακτήρας, πληθυσμιακή πυκνότητα), τομεακός και διαθρωτικός προσανατολισμός της εκμετάλλευσης

Γιατί υπάρχει (ιδανικά) αγροτική πολιτική;

- Για να επιλύσει δύο είδη προβλημάτων
- 1) να επαναφέρει:
 - Αποτυχίες των αγορών
- ή 2) να προωθήσει την
 - Ανάγκη αναδιανομής του εισοδήματος του κλάδου
- Και τα δύο δείχνουν αποτυχία του κεντρικού μηχανισμού ρύθμισης (κυβέρνηση;) αλλά και περιθώρια αύξησης της αποτελεσματικότητας των αγορών και της δικαιότερης κατανομής του αποτελέσματος της αύξησης

Η Αγροτική Πολιτική και τα αντικείμενά της (άμεσα και έμμεσα)

- Ο κλάδος της γεωργίας-κτηνοτροφίας (εισόδημα, τιμές προϊόντων, απασχόληση, κλπ.)
- Επισιτιστική ασφάλεια και πείνα
- Τα τρόφιμα (βιομηχανία τροφίμων, χονδρικό και λιανικό εμπόριο, βιομηχανία αγροτικών εφοδίων)
- Διεθνές εμπόριο
- Θρέψη και διατροφή (nutrition and diet)
- Ασφάλεια τροφίμων
- Περιβάλλον, φυσικοί πόροι και κλιματική αλλαγή
- Ανάπτυξη της υπαίθρου

Η πολιτική και οι στόχοι της (1)

- Ο στόχος είναι ένα επιθυμητό τελικό αποτέλεσμα της πολιτικής, πολλές φορές (ιδανικά) εκφρασμένο σε ποσοτικούς όρους
 - Παράδειγμα:
 - Αύξηση της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων
 - Αύξηση της αξίας παραγωγής ποιοτικών προϊόντων
 - Αύξηση κατά 10% της αξίας παραγωγής ποιοτικών προϊόντων

Η πολιτική και οι στόχοι της (2)

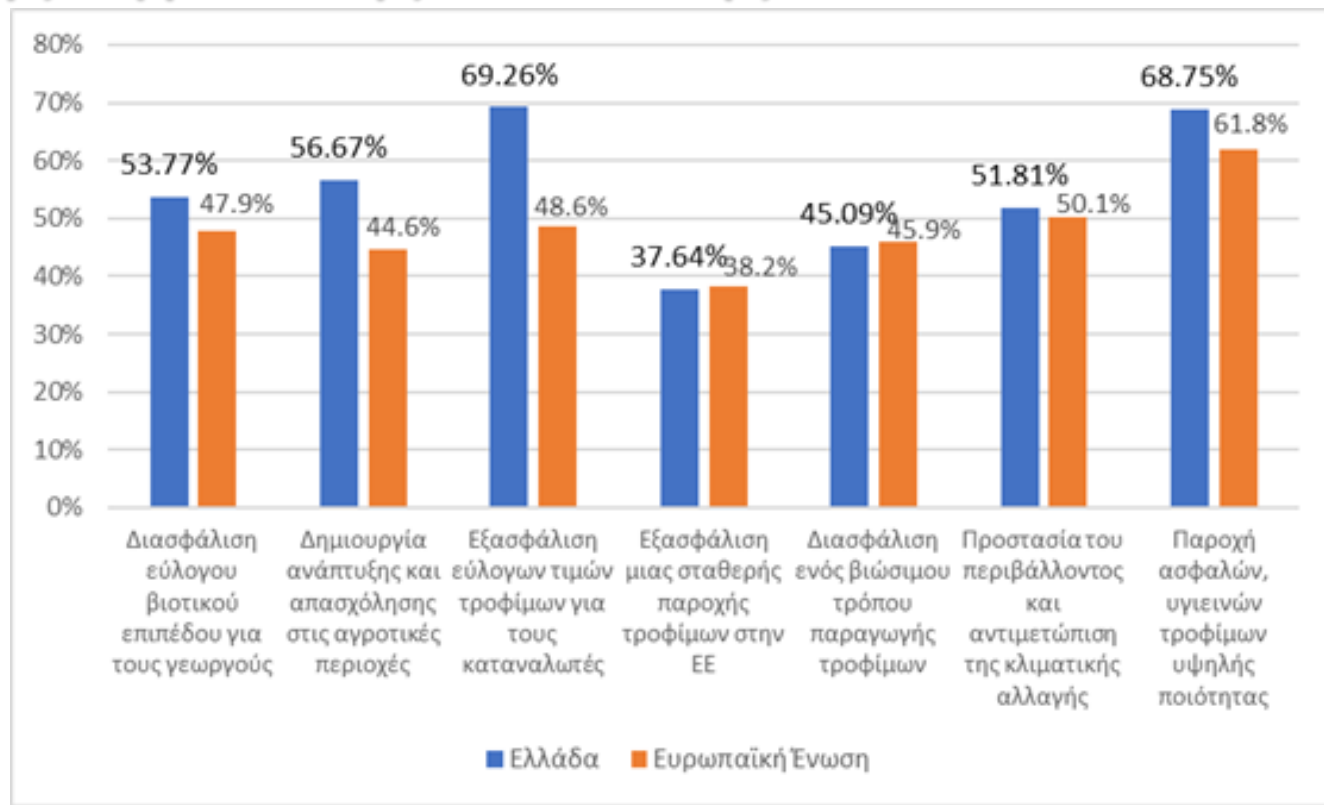
- Η επιλογή των στόχων επηρεάζεται από τις αξίες και τις πεποιθήσεις ενός ατόμου
- Το αν η αδυναμία επίτευξης ενός στόχου γίνεται δημόσιο ζήτημα εξαρτάται από τη σημασία που έχει ο στόχος, την επιρροή της κοινωνικής ομάδας που έχει το στόχο, και τον βαθμό στον οποίο ο στόχος είναι δύσκολο να επιτευχθεί από ιδιωτικές πρωτοβουλίες
- Μερικοί σημαντικοί στόχοι των αγροτών περιλαμβάνουν:
 - Αυτοσυντήρηση και επιβίωση
 - Αύξηση του βιοτικού επιπέδου
 - Ιδιοκτησία γεωργικής γης και κεφαλαιουχικών αγαθών παραγωγής
 - Πρόοδο, αποτελεσματικότητα και παραγωγικότητα

Η πολιτική και οι στόχοι της (3)

Οι στόχοι της πολιτικής A-F δεν είναι (δεν πρέπει να είναι) μόνο οι στόχοι των αγροτών. Άλλες κοινωνικές ομάδες έχουν σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση της αγροτικής πολιτικής:

- Καταναλωτές: Στόχος τους είναι η παραγωγή και εφοδιασμός της αγοράς με άφθονα τρόφιμα σε λογικές τιμές (παραδοσιακή δικαιολογία για πολιτικές που επιδοτούν τις τιμές και τα εισοδήματα)
- Η επέκταση των γεωργικών εξαγωγών και η βελτίωση των εμπορικών συναλλαγών
- Απομάκρυνση της πείνας και του υποσιτισμού (υπό ανάπτυξη χώρες αλλά και ΗΠΑ)
- Διατήρηση της υγείας και μείωση των κινδύνων για την υγεία
- Διατήρηση και προστασία των πόρων (έδαφος, νερό, αέρας)
- Διατήρηση της βιοποικιλότητας
- Μετριασμός του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής
- Ισόρροπη χωρική ανάπτυξη

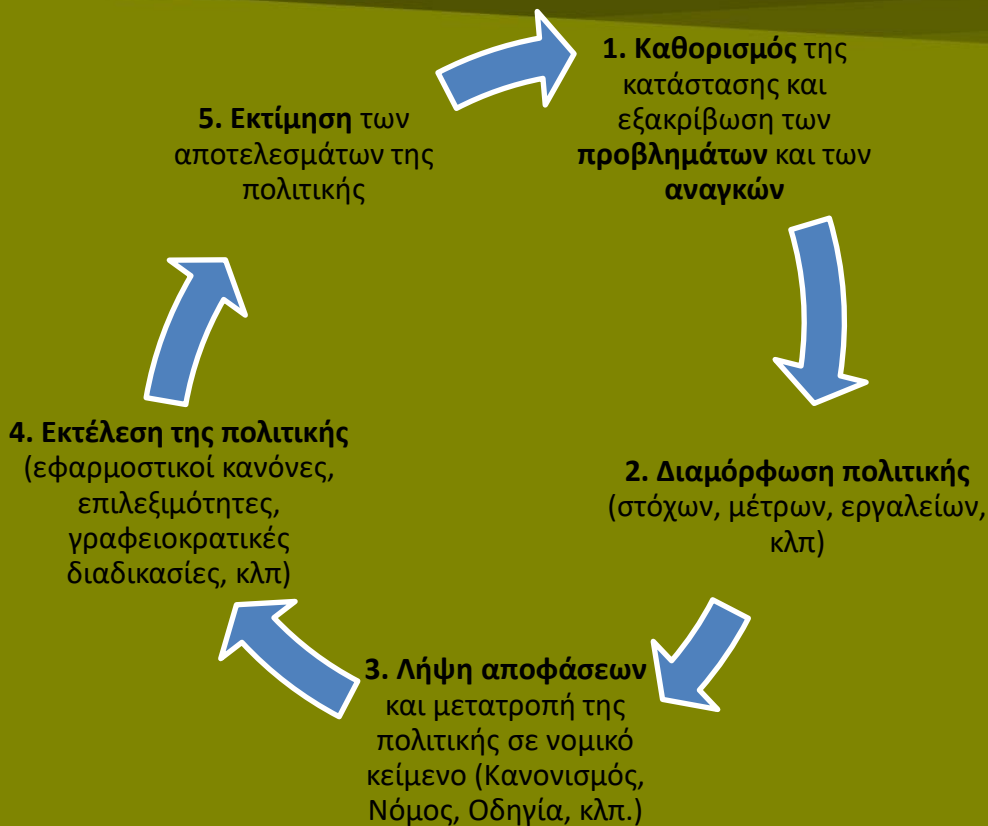
Η αντίληψη για τους κύριους στόχους της αγροτικής πολιτικής

Η αγροτική πολιτική είναι δυναμική

- Δυναμική = μεταβάλλεται με το χρόνο
- Γιατί; Πως;
- Γιατί μεταβάλλονται οι στόχοι, η επιρροή των ομάδων, τα διαθέσιμα εργαλεία και κυρίως οι διαθέσιμοι πόροι, η ανάγκη εναρμονισμού με το διεθνές περιβάλλον, κλπ.
- Γενικά η αγροτική πολιτική αλλάζει σταδιακά. Οι περιπτώσεις απότομων και δραματικών αλλαγών είναι λίγες

Τα στάδια της πολιτικής

Στο πρώτο στάδιο διενεργούνται τρεις συνδεδεμένες μεταξύ τους ενέργειες:

1. Αποτυπώνεται η κατάσταση
2. Καθορίζονται τα προβλήματα ή διερευνώνται τα προβληματικά σημεία
3. Καθορίζονται και ιεραρχούνται οι ανάγκες για παρέμβαση της πολιτικής

Ποιοι συμμετέχουν;

- Μελετητές, για την αποτύπωση της κατάστασης
- Όλοι για τον καθορισμό των προβλημάτων και των αναγκών

Αποτύπωση της παρούσας κατάστασης

Η αποτύπωση της παρούσας κατάστασης γίνεται κυρίως με τη μέθοδο SWOT η οποία είναι τα αρχικά των **S**trength **W**eakness **O**pportunity **T**hreat

- Τι κάνουμε καλά;
- Ποια είναι τα μοναδικά μας προϊόντα, οι μοναδικοί πόροι;
- Τι δυνατά σημεία βλέπουν σε μας οι ανταγωνιστές μας;

- Τι δεν κάνουμε καλά;
- Τι πόροι μας λείπουν;
- Τι κάνουν οι ανταγωνιστές μας καλύτερα;

Δυνατό σημείο

Αδυναμία

Ευκαιρία

Απειλή

- Ποιες είναι οι ευκαιρίες της αγοράς τώρα;
- Πως μπορώ να ενισχύσω τα δυνατά μου σημεία;
- Ποιες τάσεις της αγοράς μπορώ να αξιοποιήσω;

- Τι κάνουν τώρα οι ανταγωνιστές;
- Ποιες αδυναμίες μας μπορούν να μας εκθέσουν σε κίνδυνο;

Άσκηση SWOT

Τα 4 μεγάλα προβλήματα της αγροτικής πολιτικής

- Το παγκόσμιο πρόβλημα της σίτισης και της επάρκειας των τροφίμων
- Η γεωργική εκμετάλλευση (φάρμα-επιχείρηση), οι πόροι και το περιβάλλον
- Ο καταναλωτής αγροτικών προϊόντων και τροφίμων
- Η ανάπτυξη της υπαίθρου

4 προβλήματα της αγροτικής πολιτικής

Οδικός χάρτης των μεγάλων προβλημάτων της αγροτικής πολιτικής

Το παγκόσμιο πρόβλημα της σίτισης και της επάρκειας των τροφίμων

- Ο παγκόσμιος πληθυσμός είναι 7 δισεκατομμύρια.
Το 2050 θα είναι 9. Πως θα τραφούν 2 επιπλέον δις;

Οι 3 διαστάσεις του παγκόσμιου διατροφικού προβλήματος

- διανομή,
- εμπόριο,
- χωρητικότητα
 - Διανομή:
 - Η μείωση της πείνας και του υποσιτισμού είναι πρωτίστως πρόβλημα διανομής.
 - Η αιτία του προβλήματος διανομής είναι τα χαμηλά εισοδήματα – έλλειψη οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης.

- Εμπόριο

- Η διατήρηση ανοιχτών διαύλων εμπορίου ήταν και παραμένει ένα διαρκές πρόβλημα.
- Τα οφέλη του ελεύθερου εμπορίου για το κοινωνικό σύνολο είναι άφθονα και προφανή
- Από τη σκοπιά ενός μεμονωμένου αγρότη τα οφέλη του προστατευτισμού είναι εξίσου σαφή
- Πολιτικές που έχουν σχεδιαστεί για να ενθαρρύνουν συχνά την εγχώρια παραγωγή, αυξάνουν τις εγχώριες τιμές πάνω από τις παγκόσμιες, επιφέροντας περιορισμό στις εισαγωγές

Χωρητικότητα (Capacity):

- Δεδομένων των καιρικών συνθηκών, η γεωργία έχει αποδειχθεί ότι έχει τεράστια ικανότητα ανταπόκρισης στις ανάγκες της αγοράς
 - Όμως: Αυξανόμενες ανησυχίες σχετικά με τον ανταγωνισμό για την παροχή νερού και, μακροπρόθεσμα, η θέρμανση της ατμόσφαιρας της γης.
- Η επέκταση της παραγωγής εξαρτάται από:
 - την ύπαρξη κινήτρων ή ανταμοιβών στους παραγωγούς.
 - Σε οικονομίες που είναι προσανατολισμένες στην αγορά, αυτά τα κίνητρα είναι υψηλότερες τις τιμές και κέρδη, και η ανατίμηση των αξιών των περιουσιακών στοιχείων.
- Οι αγρότες ανταποκρίνονται στα κίνητρα κέρδους.
 - Αλλά:
 - Θα ήταν λάθος να αφήσουμε την εντύπωση ότι το παγκόσμιο επισιτιστικό πρόβλημα είναι απλώς θέμα προσφοράς και ζήτησης τροφίμων. Στην πραγματικότητα, είναι πολύ πιο περίπλοκο:
 - Πολλές από τις πολυπλοκότητες προκύπτουν από ύπαρξη τοπικών πολέμων και κυβερνητικών αναταραχών καθώς και διαφθοράς

Το πρόβλημα της γεωργικής εκμετάλλευσης και των πόρων της

Πολυδιάστατο, που καθιστά δύσκολη την αντιμετώπισή του από μια πολιτική προοπτική.

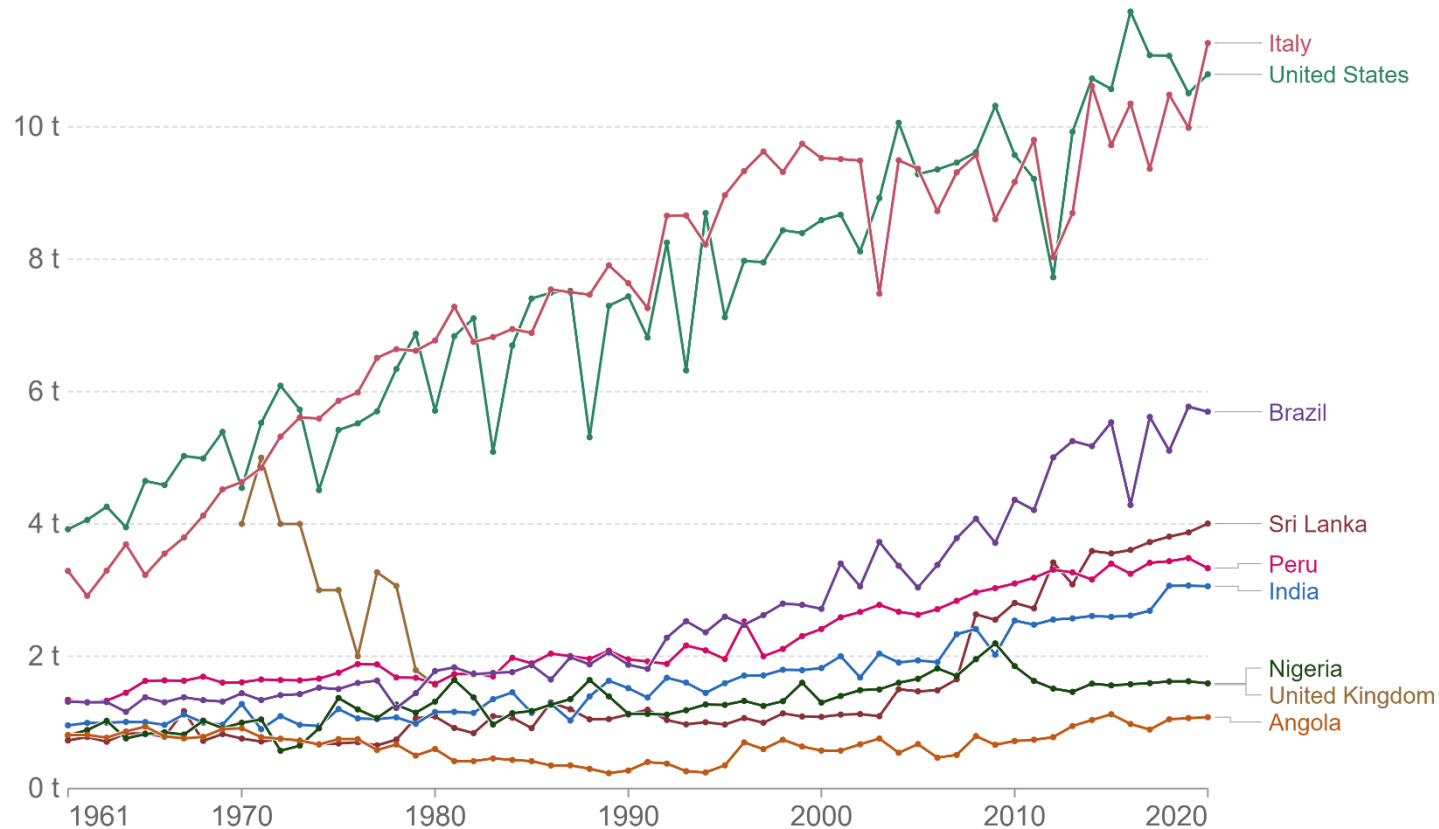
- Αυξανόμενη αλληλεπίδραση μεταξύ ζητημάτων παραγωγής και πόρων
- Τα ζητήματα πόρων επηρεάζουν άμεσα το κόστος παραγωγής και γίνονται μέρος του αγροτικού προβλήματος.
- Ποιοι παράγοντες αναδεικνύουν και επιτείνουν το αγροτικό πρόβλημα των πόρων:
 - Αστάθεια και διακυμάνσεις
 - Πλεονάζουσα χωρητικότητα και πάγια στοιχεία,
 - Ποικιλομορφία,
 - Σπανιότητα πόρων
 - Περιβαλλοντικές εξωτερικές επιδράσεις

Αστάθεια

- Αστάθεια: Η αγροτική παραγωγή είναι εγγενώς ασταθής, κυρίως λόγω:
 - σχετικά σταθερών εγχώριων αναγκών που αλληλεπιδρούν με την μεταβλητότητα στη παραγωγή λόγω καιρικών συνθηκών, παρασίτων και ασθενειών.
 - Η προσφορά και η ζήτηση για γεωργικά προϊόντα είναι επαρκώς ανελαστικές. Οι αγρότες συνήθως, εκτός εάν καλύπτονται από κρατικά προγράμματα, αντιμετωπίζουν υψηλό βαθμό κινδύνου στις τιμές και συνεπώς στο εισόδημά τους.
 - Ακόμα και οι ίδιες οι κυβερνητικές πολιτικές μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή αστάθειας στη γεωργία.

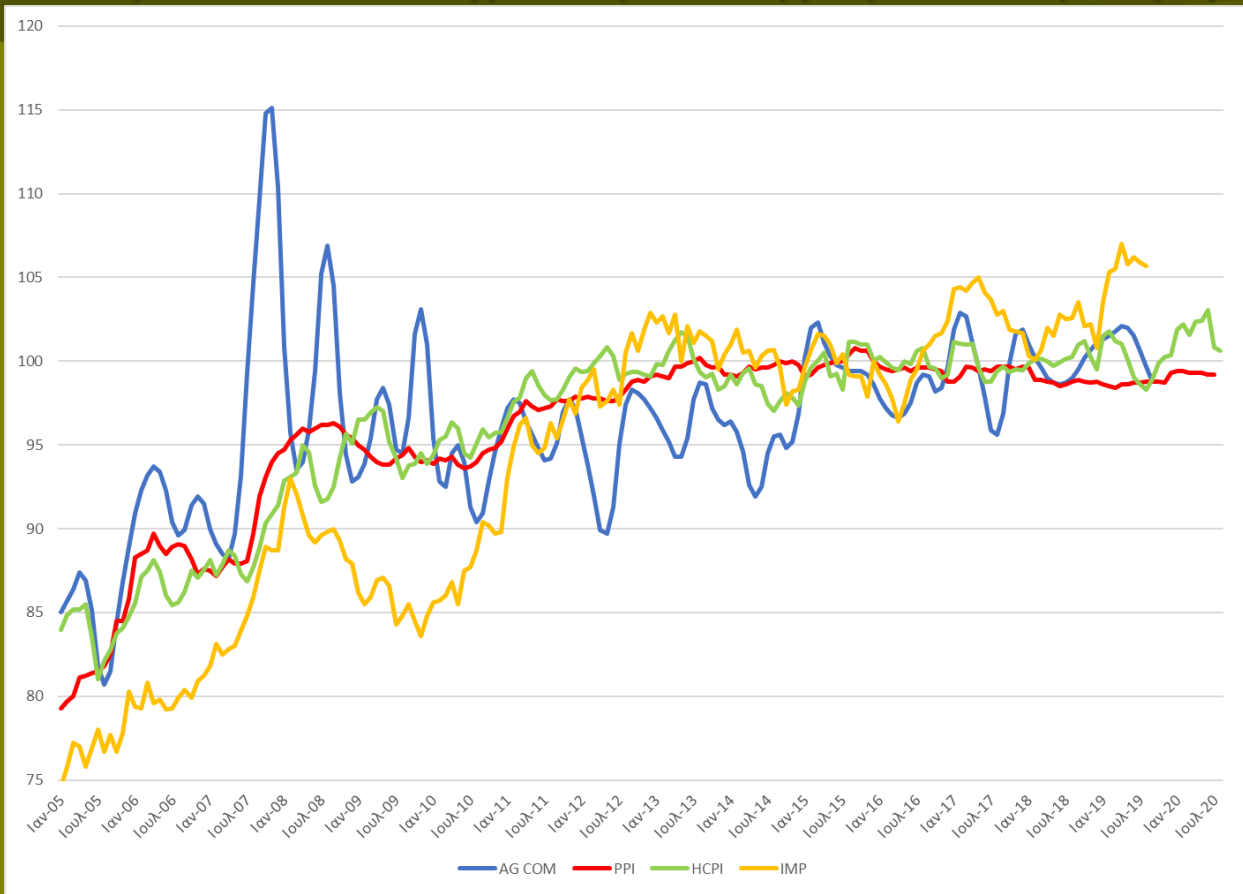
Corn yields

Average corn (maize) yields, measured in tonnes per hectare per year.

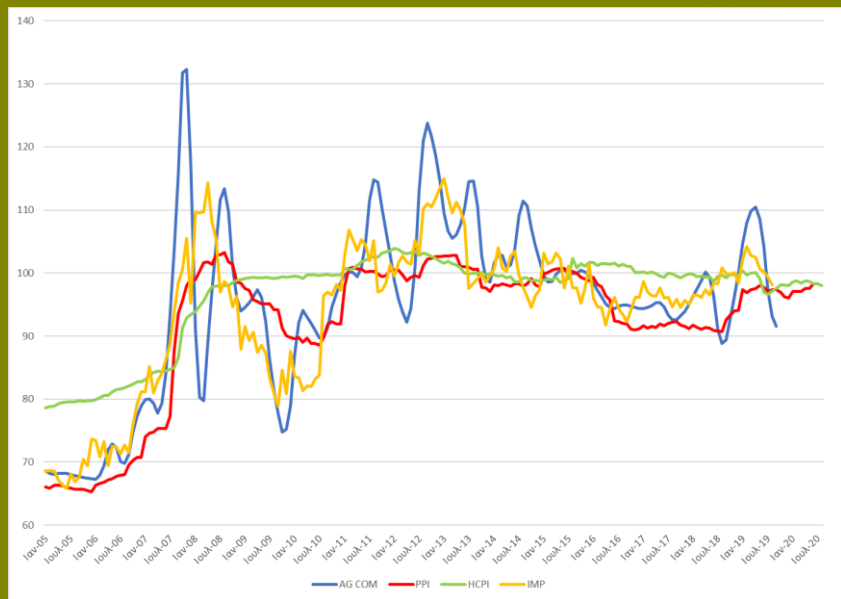
Παράδειγμα:

Δείκτες τιμών για ενοποιημένη κατηγορία «Τρόφιμα» - Ελλάδα

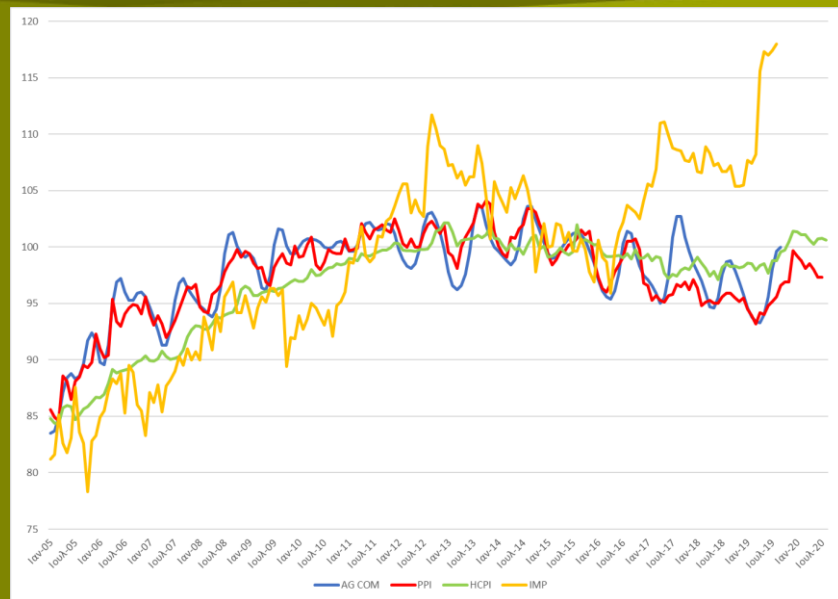

Παράδειγμα:

Δείκτες τιμών για διάφορες κατηγορίες τροφίμων - Ελλάδα

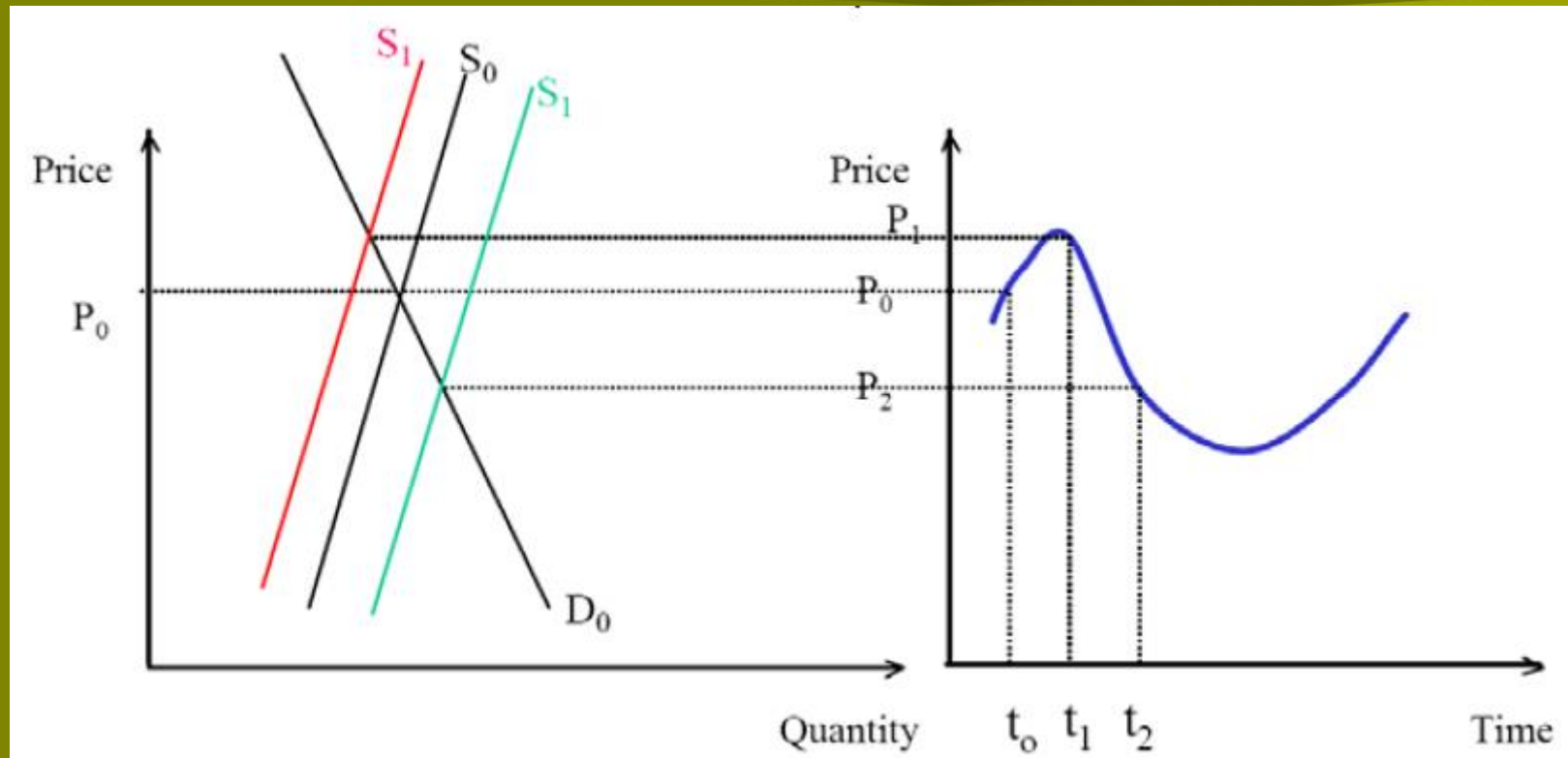

Σιτηρά και ψωμί

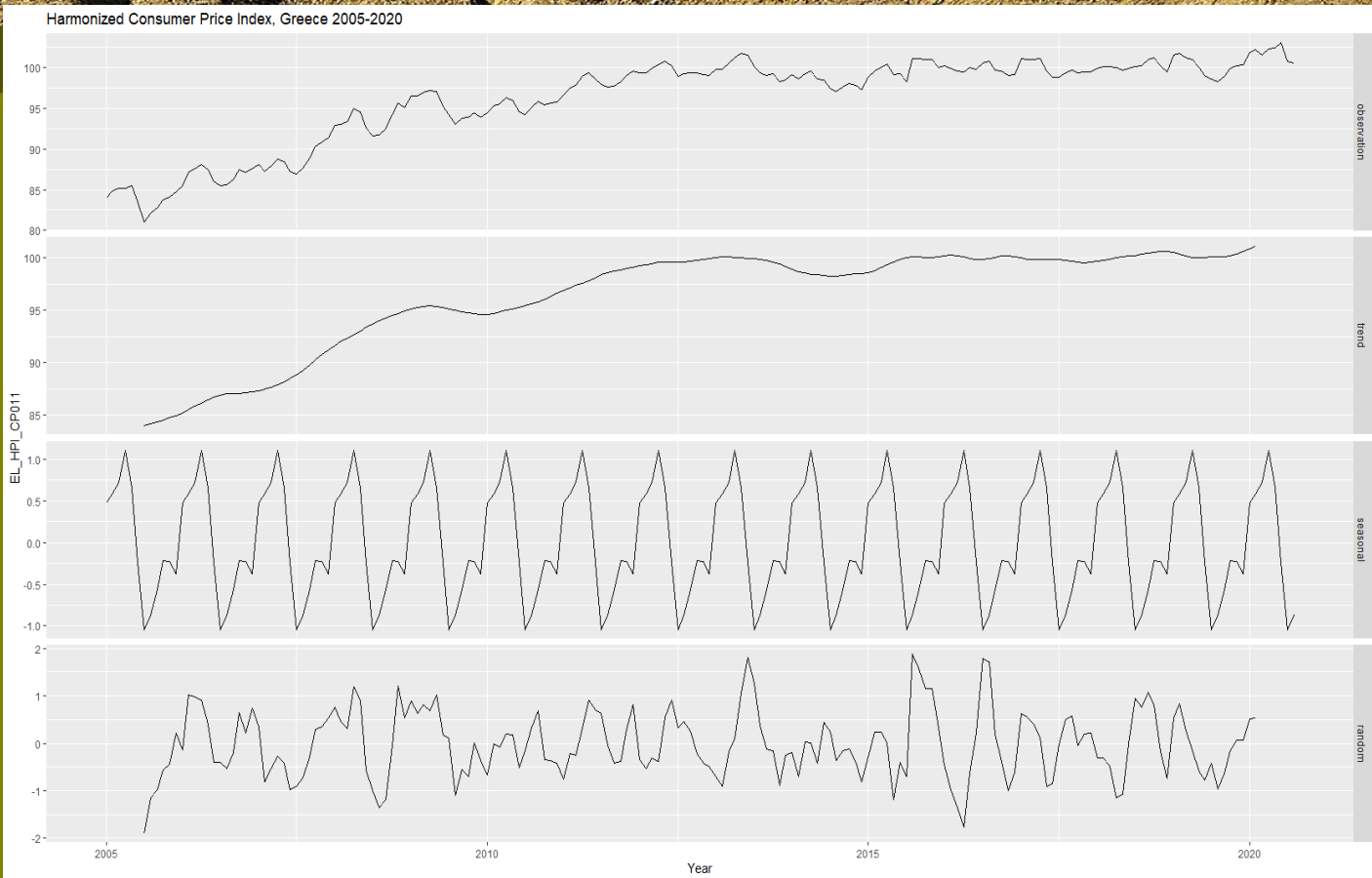

Κρέας

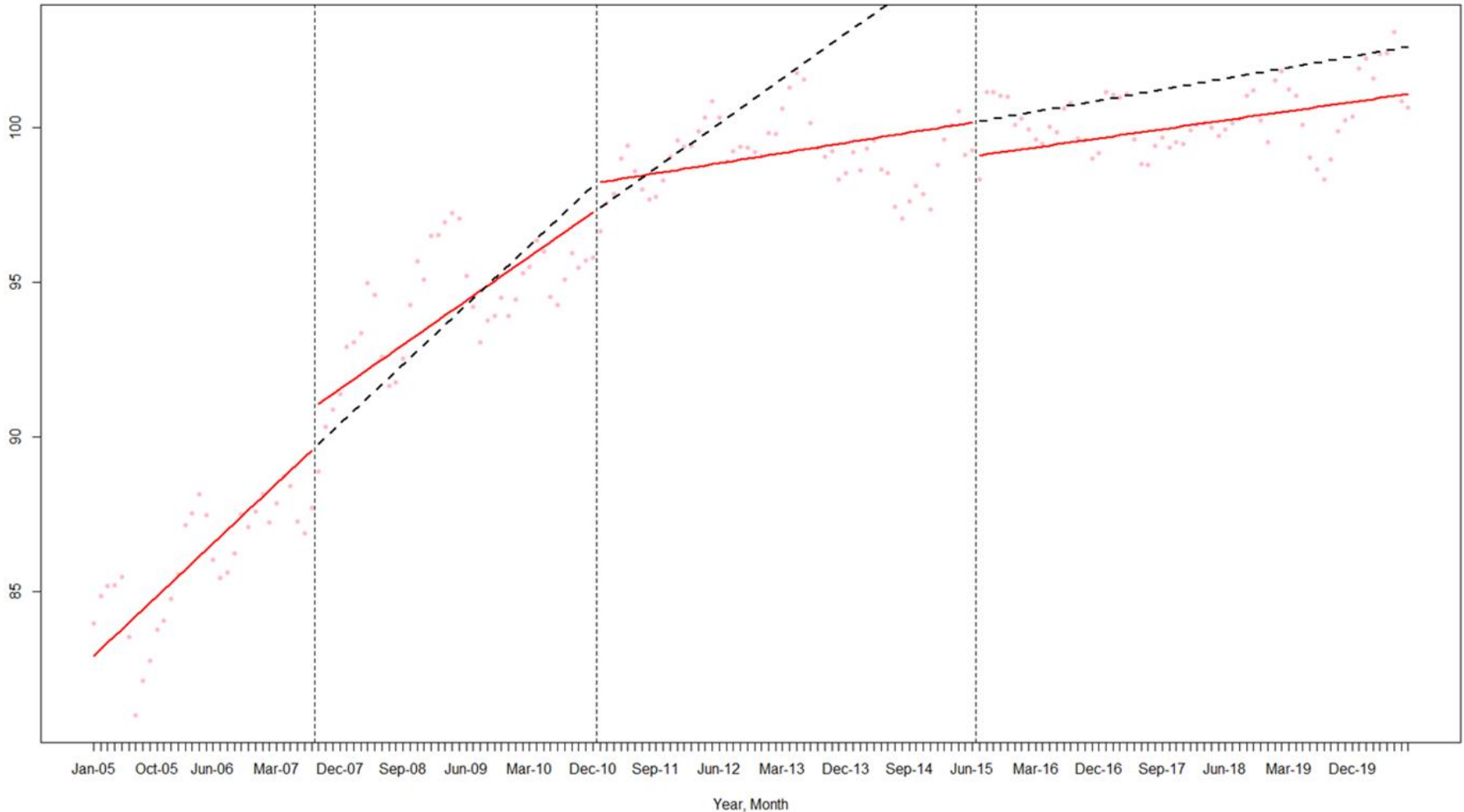
Σχετικά ανελαστικές καμπύλες ζήτησης και προσφοράς για τρόφιμα μεγεθύνουν κάποια εξωτερικά σοκ από καιρικά φαινόμενα ή άλλες παρεμβάσεις

Ανάλυση του δείκτη τιμών καταναλωτή για τρόφιμα

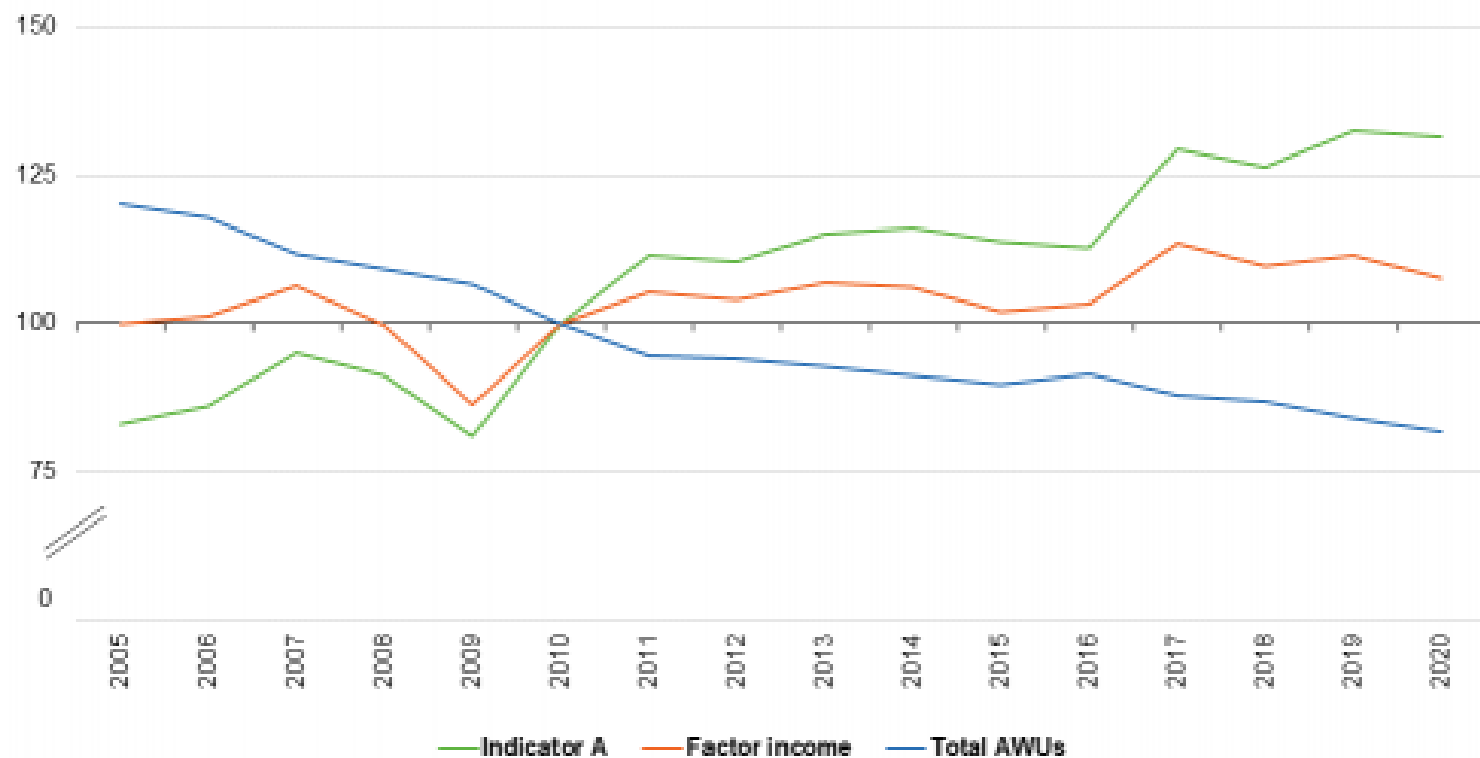

Harmonized Price Index

Year, Month

Agricultural income per annual work unit (Indicator A) and key components (2010 = 100, EU, 2005-2020)

Source: Eurostat (online data codes: aact_eaa06, aact_eaa05, and aact_al02)

Παραγωγική ικανότητα

- Η χρόνια πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα ήταν αποτέλεσμα των σχετικά υψηλών τιμών του παρελθόντος και της υποστήριξης στις επενδύσεις (επιδότηση επενδύσεων)
- Ποικιλία: Η γεωργία έχει αποκτήσει μεγάλη ποικιλία και βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο από μια οικογενειακή δομή σε μια επιχειρηματική δομή.
- Οι διαφορές στην αποτελεσματικότητα οδηγούν σε εισοδηματικές διαφορές
- Ασκείται σημαντική πίεση σε μικρότερες και οικογενειακές εκμεταλλεύσεις που προσπαθούν να ζήσουν από τη γεωργία μόνο
- Η επιβίωση στη γεωργία εξαρτάται από την τεχνική, τις γεωπονικές δεξιότητες σε συνδυασμό με επιχειρηματικές και οικονομικές δεξιότητες.

Σπανιότητα των πόρων, εξωτερικές οικονομίες

- Σπανιότητα πόρων:
 - Ο ανταγωνισμός για περιορισμένους φυσικούς πόρους αυξάνεται. Παραδοσιακά, τέτοια θέματα τα διαχειρίζεται η αγορά, μέσα από τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και τα ενοίκια
- Περιβαλλοντικές εξωτερικές επιδράσεις:
 - Κάποτε η γεωργία θεωρούνταν πηγή μη σημειακής ρύπανσης. Παραδοσιακά αντιμετώπισε λιγότερο αυστηρούς περιβαλλοντικούς κανονισμούς από άλλες βιομηχανίες
 - Αυτό έχει αλλάξει!

Το πρόβλημα του καταναλωτή τροφίμων

Οι κύριες διαστάσεις του θέματος είναι:

Διατροφή

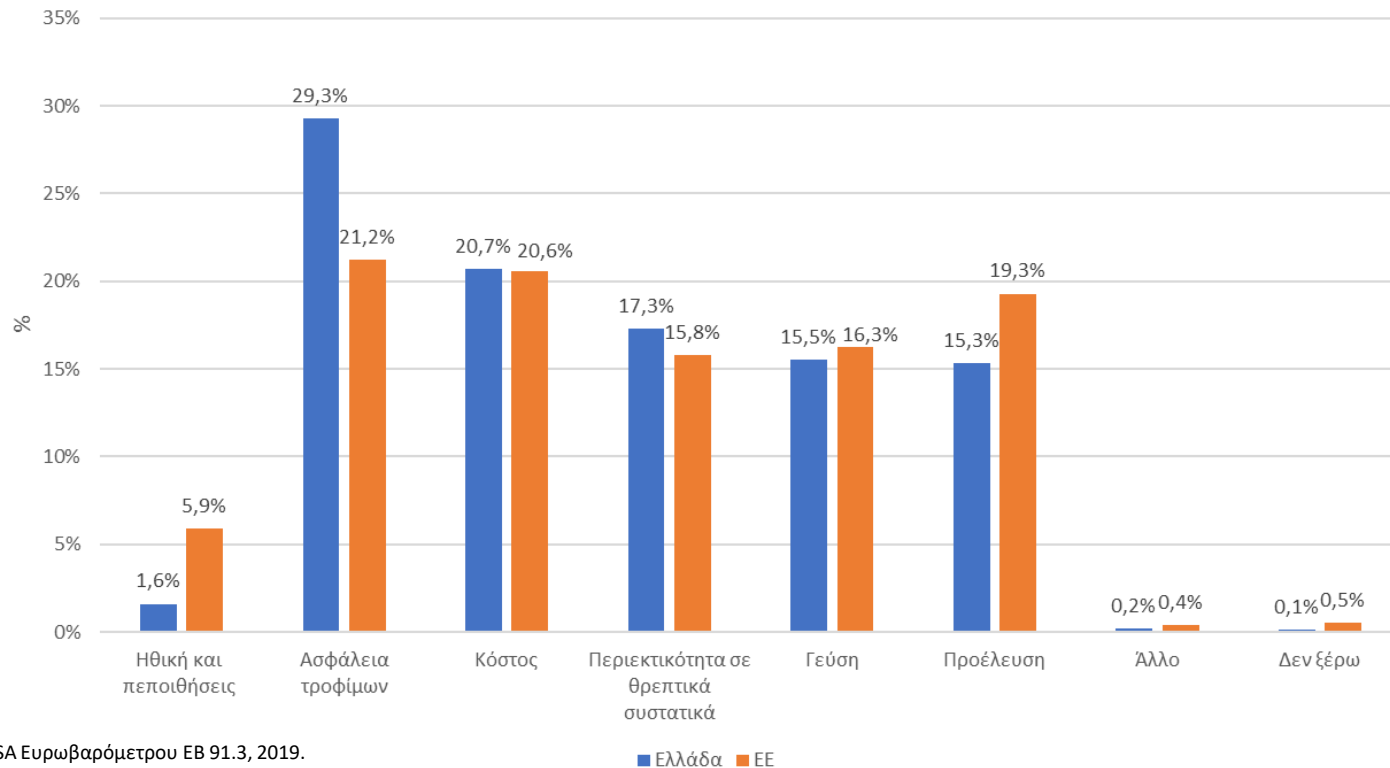
Η εμπλοκή του σύγχρονου καταναλωτή στην πολιτική τροφίμων, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, έχει τις ρίζες της στην ανησυχία για τη πείνα και την φτώχεια που οι λαοί της βίωσαν και στους δύο παγκόσμιους πολέμους αλλά οξύτατα στο 2^ο.

Τιμή

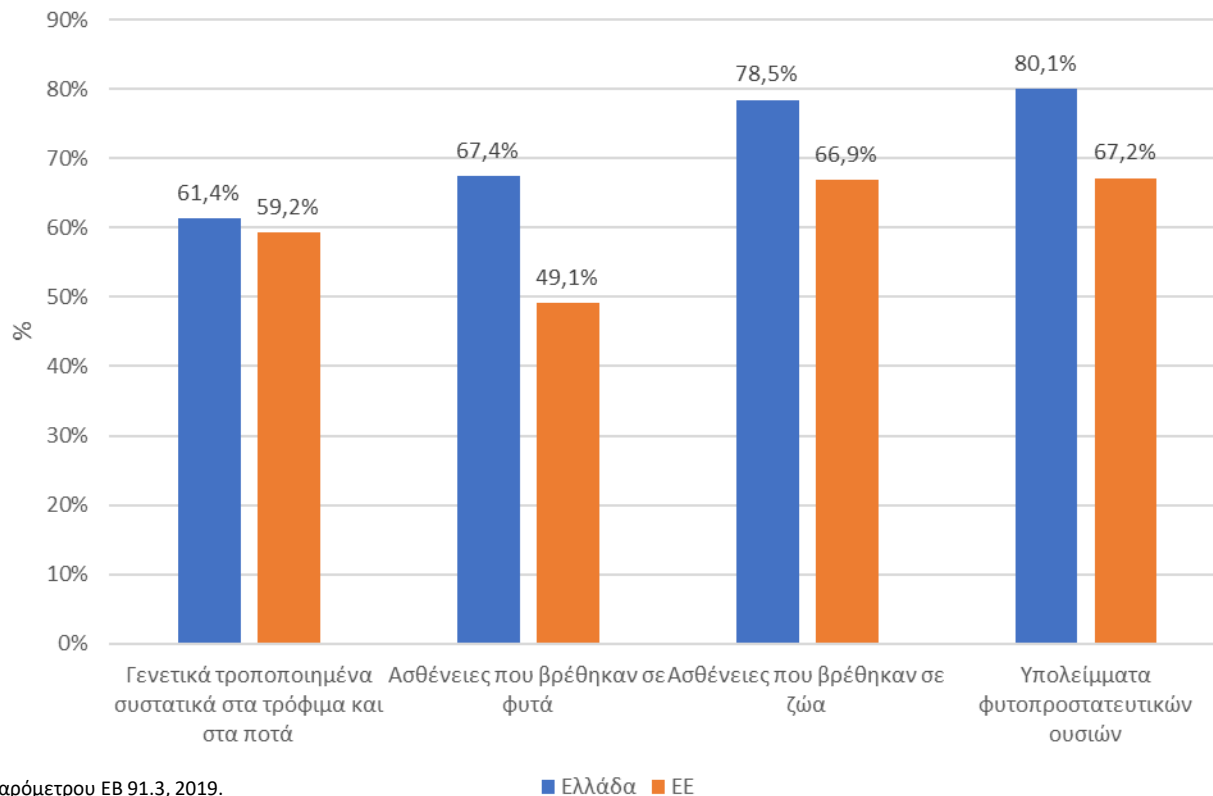
Πραγματικές αυξήσεις στις δαπάνες για τρόφιμα σε σχέση με το εισόδημα επιφέρουν πίεση στους προϋπολογισμούς των καταναλωτών. Ακόμα και εάν το μερίδιο του εισοδήματος που δαπανάται για τρόφιμα φθίνει, παραμένει ως ερώτημα το τι μπορεί να γίνει για να μειωθεί η τιμή των τροφίμων.

Ασφάλεια τροφίμων και υγεία καταναλωτή

Ο πιο σημαντικός παράγοντας κατά την διαδικασία απόφασης για αγορά τροφίμων

Κίνδυνοι από κατανάλωση τροφίμων

Το πρόβλημα της ανάπτυξης της υπαίθρου

Οι κύριες διαστάσεις του προβλήματος της ανάπτυξης της υπαίθρου:

- υποδομές,
- υγεία και εκπαίδευση,
- επιλεκτική μετανάστευση,
- φτώχεια,
- αγροτική εργασία

Οι δυνάμεις που διαμορφώνουν την αγροτική πολιτική

Οι κύριες δυνάμεις διαμόρφωσης της αγροτικής πολιτικής μπορούν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Παγκοσμιοποίηση
- Τεχνολογία
- Ασφάλεια τροφίμων
- Περιβάλλον
- Εκβιομηχάνιση του κλάδου της αγροδιατροφής
- Πολιτική
- Απρόβλεπτα γεγονότα
- Αστάθεια (καιρός, κλιματική αλλαγή, κ.ά)